

Војислав БОЉЕВИЋ-ВУЛЕКОВИЋ

ГОДИШЊАК ПОМОРСКОГ МУЗЕЈА У КОТОРУ (ПОВОДОМ 25-ГОДИШЊИЦЕ ИЗЛАЖЕЊА 1952 — 1977)

Годишњак Поморског музеја у Котору, уз прославу овогодишњег Дана морнарице, издаје свој 25-ти јубиларни број.

Ова едиција редовно излази већ пуних 25 година, тј. од отварања Поморског музеја у Котору, у рестаурираној и адаптираној згради — палата Гргурина — 10. септембра 1952. године. Као што је познато ово је била година значајног поморског славља социјалистичке Југославије, када су се зацртавале прве бразде њене поморске обнове и почели правити далекосежни поморско-привредни пројекти — до данас највећим дијелом и остварени — који су је свrstали у ред поморских држава Европе.

Поводом 10-годишњице оснивања првог одреда ратне морнарице НОВ у Подгори, код Макарске (10. септембар 1942), и развијања заставе социјалистичке Југославије на њеним првим бродовима, свечано је у нашој земљи прослављен Дан морнарице и поморства. Ово славље била је спонтана — давно жељена и радосно дочекана — поморска манифестација читаве наше земље, нарочито нашег Приморја. Црногорско приморје у овоме није изостало. Народ овог краја, поучен вјековним искуством, знао је да му без поморске привреде нема правог привредног живота. У овом слављу, које је тада оцијењено да је — послије Сплита — било најуспјелије на Приморју, у разним видовима су манифестоване жеље за обновом наше трговачке морнарице, којој је рат докрајчио и оно мало бродова, тешко стечених у раздобљу између два рата.

Поморство Црне Горе — у овом времену — поред луčких капетанија, представљале су двије матичне установе: Средња поморска школа и Поморски музеј у Котору. Школа је од 1945. до 1952. године дала седам послијератних генерација свршених ученика, који су чекали укraње. Поморски музеј је, од наслијеђене скромне збирке Бокељске морнарице, прерастао у музејску установу првог реда, а његово отварање (10. септембар 1952) и појава његовог првог ГОДИШЊАКА били су поморска тековина југословенског значаја.

Са „Годишњаком“ Ј почело је културно-просвјетно и научно дјеловање ове установе. Редовно излажење „Годишњака“ омогућило је да Музеј постане центар из којег су потекле и развијене се многе општескорисне иницијативе, па и оне које су радиле на поморској обнови Боке Которске и осталих дијелова Црногорског приморја. До сада је више пута поменуто, да су први обрађени предлози о децентрализацији југословенске трговачке морнарице и оснивању властитих бродарских предузећа дошли од радника Поморског музеја и Средње поморске школе у Котору. Они су на овом великом послу сарађивали све док није био успјешно завршен 1956. године. Њиховом иницијативом и сарадњом отворена је и Виша поморска школа у Котору (1959).

Од 1959. па наовамо основани су и радили у Поморском музеју: Секција Друштва историчара Црне Горе (основана 1948), Радна група за Поморску енциклопедију Југославије, Одбор за реорганизацију и активирање друштва „Бокељска морнарица“, Подручно тајништво Друштва за проучавање и унапређење поморства Југославије, Секција Југословенског удружења за поморско право, Радна група за археолошка истраживања приобалног појаса, Истурени сараднички пункт Републичког завода за заштиту споменика културе, Сарадничко-издавачка група за двије репрезентативне едиције: КОТОР и 12 ВИЈЕКОВА БОКЕЉСКЕ МОРНАРИЦЕ.

Природно, да је активност музејског колектива оваквим радом бивала све успешнија и плоднија, о чему су најбољи свједоци музејски „Годишњаци“. Број њихових сарадника био је све већи, а домен њихових научно-истраживачких, и издавачких захватова све шири. Међу првим њиховим сарадницима били су, данас покојни: Антон Милошевић, др Антон Ст. Дабиновић, др Илија Синдик, Петар Шеровић, дон Нико Луковић, Мирослав Монтани и др Нико С. Мартиновић. Његово излажење поздравили су и помагали својом сарадњом научници са овог терена, а који раде ван њега: др Владо Брајковић, др Иван Божић, др Ернест Стипанић, др Борђе Миловић, др Андрија Лайновић, кап. Антон Ботрић. Треба истаћи и честе сараднике са стране — позната имена: др Џуто Фисковић, др Радојица Барбалић, др Миленко Тешић, др Стијепо Обад, др Оливер Фио, др Јово Лутић и Винко Иванчевић.

Морамо истаћи рад и настојања уредништва „Годишњака“ и његових сарадника са ужег подручја, међу којима треба поменути: Игњатија и Максима Злоковића, Риста Ковијанића, др Славка Мијушковића, Миливоја Милошевића, Милоша Липовца, др Милоша Милошевића и др. Њихов број се проређује, јер се све више ангажују као сарадници других повремених и сталних едиција. Не смијемо пустити из вида и едиције које упоредо са „Годишњаком“ ничу на овом терену: „Бока“ — Херцег-Нови, „Зборник которске секције Друштва историчара Црне Горе“ -- Котор, „Зборник Више поморске школе“ — Котор, те посебна

и ванредна издања: монографија КОТОР и 12 ВИЈЕКОВА БОКЕЉСКЕ МОРНАРИЦЕ. Све ово треба поздравити као мјерило културно-научног раста овог краја. Међутим, млади кадрови споро пристижу, а поготово нема оних који треба да се посвете научно-истраживачком раду. Истина, овај рад је тежак и одговоран, а код нас — може се рећи — и нестимулисан. Цијена хартије и штампа сваке године осјетно поскупљују, а ауторски хонорари већ деценијама остају исти. Према томе, горе поменуте едиције тешко би угледале свјетло дана, када би њихови сарадници били награђивани према раду.

Можда смо се сувише задржали на овим општим питањима, али сматрамо да је било крајње вријеме да се и о овоме нешто каже. Ово тим прије ако се води рачуна и о Поморском институту, који треба да се оснује уз Вишу поморску школу у Котору, као анекс Друштва за науку и културу СР Црне Горе.

Допринос до сада изашлих Годишњака Поморског музеја у Котору највећи је у томе што њихови садржаји представљају пречишћену грађу за писање сериозне и научно постављене поморске историје Црне Горе. Они су и до сада у том смислу много послужили и нашим и страним историчарима. Данас врше размјену са 120 наших и иностраних сродних установа.

Радови „Годишњака“ су обрађивали нашу поморску прошлост у свим видовима: навигацију, бродоградњу, поморску трговину и лучки промет, гусарење и ратовање, здравство, право, школство, књижевност и умјетност, поморску белетристику, као и поморски развој појединих бокељских насеља. Уз ово пратили су и савремена збивања и развој наше поморске привреде. Међутим, не може се рећи да су све ове теме иссрпљене. Још су неисписане гомиле архивске грађе код нас и у иностранству. Што се све може користити из руских архива наводи мр Јован Мартиновић у свом раду *Списи војно-походне канцеларије вицеадмирала Матије Змајевића у Централном државном архиву ратне морнарице СССР у Лењинграду* (ГПМ ХХII/1975). Мартиновић је 1974. године провео мјесец дана на научно-истраживачком раду у Лењинграду и Москви, гдје му је било стављено на располагање „39 свезака докумената разне величине и обима, од 6 до 1.374 листа, односно, са преко 12.500 листова сачуване документације“.

Први почеци издавања „Годишњака“ били су скромни, али је убрзо почeo расти интерес за њега, и број његових сарадника се све више проширивао. До сада је у њему сарађивало 80 сарадника — 9 уредника и 5 преводилаца — који су написали 395 радова, 57 приказа и 75 саопштења, са укупно 6.000 страна.

Поред тога што је Годишњак Поморског музеја у Котору дао велики број студија, које приказују поморско-привредни лик Боке Которске као цјелине, као и Бара и Улциња, желимо, у овој прилици, истакнути његове радове који говоре о Херцег-Новом, као значајном приморском центру, и о поморским насељима њего-

ве ближе и даље околине. Првих је 23, а других 20. Што их више гледамо и користимо, то долазимо све више до сазнања о драгоценјој вредности радова Петра Шеровића *О поморству херцегновске општине XVIII и XIX вијека* (ГПМ II и III/1953. и 1954). Ово стога што у овим радовима видимо раст и привредно осамостаљење херцегновског краја, а то је био и први већи ударац млетачкој доминацији у Боки. Свјетла тековина овог раздобља била је Топаљска општина, једна од првих народних општина на Јадрану.

У радовима који говоре о насељима херцегновске општине морамо истакнути оне који говоре о поморству пјединих насеља. Ови радови би могли послужити као темељ већим студијама и основа за даља истраживања. То су: *Поморство Бијеле* (ГПМ IV/1955), *Баошића* (VII/1958), *Лутице* (XI/1963), *Пода* (XII/1964), *Кумбора* (XVII/1969) од Максима Злоковића; *Поморство Крушевице, Јошице и Бурића* (VI/1957) од Петра Шеровића; *Поморство Мориња, Костањице, Липаца и Стрпа* (XIX/1960) од Шпира Милиновића; *Поморство и трговина Рисна* (XIV/1966) од Игњатија Злоковића.

У јубиларном броју („Годишњак“ XXV) поред уводних радова Јована Мартиновића и Игњатија Злоковића, који говоре о развоју Музеја, и његовог гласила „Годишњака“ слиједе још два њихова рада: *Припреме и ток гангутске битке* — по оригиналним рукописима Петра Великог — (Мартиновић) и *Бокељски поморци у бродарству Црне Горе (1878—1918)* као прилог прослави 100-годишњице Црногорског приморја (Злоковић). Даље слиједе главни радови: Милоша Милошевића — *Млетачки извори о походи Пепаста 1624. године и организација сјеверноафричке пиратерије*; Казимира Прибиловића — *Морнаричка станица Бока*; Радојиће Барбалића — *Обитељ Флорио из Прчања у бродарству Боке*; Антуну Томића — *Поморство Прчања на портретима бродова, и Топоними Доброте*; Максима Злоковића — *Море и приморје у дјелима Марка Цара*; Миленка Пасиновића — *Везе бродарства и туризма на Црногорском приморју*. Потпуније податке о овој едицији није могуће дати јер се налази у штампи.

Уредници овог издања: Игњатије Злоковић, Јован Мартиновић, Томо Радуловић и Антун Томић улажу доста труда да овај јубиларни број достојно представљује ову уходану и на далеко познату едицију.

Ово е тојај да је овај издаја у складу са свим претходним издајама овога музеја. Ово је издаја која је објављена у складу са Уставом и статутом МПГ (Музеја Поморског градитељства и архитектуре) који је усвојен 1952. године. Ово је издаја која је објављена у складу са Уставом и статутом МПГ (Музеја Поморског градитељства и архитектуре) који је усвојен 1952. године. Ово је издаја која је објављена у складу са Уставом и статутом МПГ (Музеја Поморског градитељства и архитектуре) који је усвојен 1952. године.

Резиме

ГОДИШЊАК ПОМОРСКОГ МУЗЕЈА У КОТОРУ

(Поводом 25-годишњице излажења 1952 — 1977)

В. БОЉЕВИЋ-ВУЛЕКОВИЋ

Поменута едиција је, у редовном излажењу од 25 година (1952 — 1977), доживјела 25-ту књигу. Први број изашао је на Дан морнарице и поморства, 10. септембра 1952. године.

До сада изашли „Годишићи“ штампали су богату грађу поморске историје Боке Которске, Улица и Бара, а уједно су били и вјесници поморске обнове на Црногорском приморју. Њихови садржаји кориштени су од великот броја историчара, наших и страних.

Главни радови третирали су: навигацију, поморско школство, бродоградњу, океанографију, поморску белетристику, културно наслеђе; а из актуелног развоја поморства: радове о привредно-саобраћајном значају Црногорског приморја у јадранским и медитеранским оквирима.

„Годишић“ је у своја 43 студиозна рада нарочиту пажњу указао Херцег-Новом и насељима херцегновске општине и њиховој борби за привредно осамостаљење у поморству.

У својих 25 година излажења штампао је 395 радова, 57 приказа и 75 саопштења. Исте су написали 80 сарадника, уз помоћ 9 уредника и 5 преводилаца. 25 књига садржи 6.000 страница.

Годишић Поморског музеја у Котору је прва послијератна поморска едиција на нашем Приморју, која је стекла запажену репутацију у земљи и иностранству. Врши научне размјене са 200 сродних едиција наших и страних.